

Zorgen om Veteranen - in gesprek met Angelien Eijnsink

In 2007 organiseerde een groep vredesorganisaties een alternatieve veteranendag. Tegenover de bombastische parade van de officiële veteranendag wilden ze aandacht voor de negatieve kanten van het “veteraan zijn”. Ook NOVA besteedde vorig jaar aandacht aan veteranen. De schatting is dat velen van de 52.000 jonge veteranen (<65jr) lijden aan desillusie, verslaving aan adrenaline en spanning en een ontwricht privé leven. Het leidde tot vragen in de Tweede Kamer en de belofte van staatssecretaris De Vries dat er snel wetgeving voor veteranen zou komen. Die wetgeving had er vier maanden geleden al zullen zijn.

Bij de dienst Geestelijke Verzorging bij Defensie is vooral Humanistisch raadsman Bart Hetebrij sinds 2006 actief om de (na)zorg voor veteranen te verbeteren. Hij benadrukt het belang van pelotonaanpak i.t.t. individuele aanpak, het anders, minder negatief benoemen van problemen, en erkenning van de problemen door collega's, de publieke opinie, media en familie.

Ook tijdens het Kamerdebat over de verlenging van de missie in Uruzgan waren vriend en vijand het eens over de noodzaak tot goede veteranenzorg voor, tijdens en na uitzending, aldus Angelien Eijnsink, defensiespecialist voor de PvdA in de Tweede Kamer. Zij maakt zich echter zorgen over de toetsbaarheid van beleidsmaatregelen en wil snel wetgeving. Nu Staatssecretaris De Vries op zich laat wachten is zij van plan zelf een wet in te dienen. VM sprak met haar, wat niet eenvoudig is met haar volle agenda. Tussen het spraakmakende IRAK-rapport van Davids en een NAVO bijeenkomst in de VS door heeft ze dan toch een uurtje over.

Haar basisideeën voor een veteranenwet heeft Angelien Eijnsink vastgelegd in een nota waarin onder meer de volgende kernpunten:

- 1- Een betere definitie van het begrip veteranen (niet militairen) en preveteranen (op missie geweest);
- 2- welke materiële en immateriële rechten zijn verbonden aan de status van veteranen;
- 3- in hoeverre kan het thuisfront een beroep doen op (na)zorgfaciliteiten? Ook is er behoefte aan betere administratie van zorg en zorgbehoefte.

Nederland werkt op missies samen met andere landen. Wordt er ook internationaal samengewerkt bij het veteranenbeleid?

Dat ligt wat moeilijker, de sociale stelsels van landen verschillen nogal. In de VS heb je bijvoorbeeld nauwelijks sociale opvang, waar je in Nederland als burger bepaalde grondrechten hebt. Wij vinden dat we een bijzondere zorgplicht hebben ten opzichte van militairen. In Canada hebben zelfs familieleden van veteranen bepaalde rechten.

Verschillen de klachten per missie?

Het maakt zeker uit of de missie een vechtmis­sie is of niet.

Worden militairen geselecteerd op het doel voor een missie?

Na de training en selectie wordt er wel degelijk gekeken naar de persoonlijke achtergrond van de militair. Defensie doet dat redelijk goed. Maar tijdens de uitzending kan er van alles naar boven komen. Defensie mag zich dan niet verschuilen achter “oude problemen”.

Naar aanleiding van de uitzending van NOVA vroegen volksvertegenwoordigers naar cijfers over militairen met trauma's. Hoeveel procent daarvan is vrouw? (In de VS blijkt dat vrouwelijke veteranen meer problemen hebben bij terugkeer dan mannen. Red.)

Vanmorgen nog gebeld met defensie, daar hebben ze geen cijfers over.

Bij gesprekken met veteranen wordt vaak gemeld dat ze een ideaalbeeld hebben van werken bij defensie: ze gaan vrede brengen.

Mensen komen vooral op de werving af voor werk, een goede (betaalde) opleiding. Hun idee is: ze gaan op avontuur, gaan enkele jaren in dienst en hebben een prima leventje.

Vindt u 17 jaar (de leeftijd waarop de ROC defensie-opleiding start) niet te jong om te werven voor het leger?

Ik heb geen moeite met de leeftijd om te beginnen aan de opleiding voor allerlei soorten van beveiligingsberoepen. Voor sommige jongeren is het juist goed om discipline te leren. Je kunt dit niet "werven" noemen. Ze worden pas voor de keus gesteld als ze 18 jaar worden. *(Eerder zou strijdig zijn met VN-afspraken over werving van kindsoldaten. A.G.P.)* Dan moeten ze op hun 18^e een besluit nemen. Natuurlijk wil defensie ze binnenhalen, maar ze moeten bewust voor het leger kiezen: "Wil ik dit wel? Kies ik voor een expeditionele krijgsmacht, dan kan ik worden uitgezonden." Bij het beroepsleger ga je akkoord met uitzending, dat hoort erbij.

Wel zou ik er persoonlijk voor pleiten dat we naar zo'n missie als naar Afghanistan alleen vrouwen en mannen uitzenden die ouder zijn dan 20 jaar. Het zou beter zijn om eerst ervaring op te doen tijdens andere missies. Direct naar Uruzgan is heftig! Maar je kunt de toestand in de wereld niet plannen. We kijken waar we nodig zijn. In Tjaad konden de jongens ervaren om ver van huis te zijn en samen vaardigheden te trainen. Dat leverde heel positieve reacties, het was spannend.

Krijgen ze dan een contract voor de neus, en kunnen ze dat nog herroepen zonder sanctie?

Na de voorbereidende lessen is er sprake van een contract. Als ze besluiten dit werk niet te doen, nemen ze ontslag. Soms moeten ze delen van de opleiding dan terugbetalen. Maar ze kunnen ook als verpleegkundige bij defensie gaan werken, er is een gigantisch tekort aan verplegers in het leger.

Het kan gebeuren dat op aanraden van een arts, een opdacht wordt afgeraden voor een persoon. De verantwoordelijkheid van defensie om deze mensen te helpen vervalt dan niet. Iedere veteraan heeft recht daarop en het hoeft niet expliciet via defensie te worden geregeld. Sommige mensen gaan daar met een "kwaai kop" weg, voelen zich bedrogen en willen niets meer met defensie te maken hebben. Ze kunnen dan via andere departementen hulp krijgen, want defensie is geen zorgdepartement. Ik wil deze rechten en plichten van veteranen vastleggen, ook de bijzondere zorgplicht die Nederland voor deze mensen heeft.

Eind dit jaar komt de hele missie uit Uruzgan terug. Wat gaat u / de overheid doen?

De mensen moeten goed opgevangen worden. We moeten onderzoeken wie op verschillende termijnen ondersteuning nodig heeft; of de ondersteuning er ook daadwerkelijk is. Er moet geld zijn. Ondersteuning moet maatgericht zijn. Er is ook een verplichting van de veteranen nodig om tijdig aan de bel te trekken. Problemen kunnen zich pas later manifesteren. Ondersteunende diensten zoals geestelijke raadslieden aanbieden vind ik prima, als het middel het doel dient. Ik sta open voor suggesties.

Hoe is het met trauma's bij mensen uit de luchtmacht?

De meeste trauma's komen voor bij de landmacht. Directe confrontatie geeft meer problemen. Toch staan ook Apachepiloten wel even stil na een opdracht tijdens een missie. Echt onderzoek is hier niet naar gedaan.

Bent u na een weekje bij de NAVO in de VS "gepamperd", gehersenspoeld over de missies?

Neen (lacht), ik ben lid van de Parlementaire Assemblee van de NAVO. Vertegenwoordigers van alle lidstaten ontmoeten elkaar eens per jaar, we spreken daar als vertegenwoordiger van onze politieke partij. Onder meer over nucleaire ontwapening, strategie, samenwerking. We hebben ook gesproken over het eind van de missie in Uruzgan. Ik moet feeling houden

met vertegenwoordigers van andere sociaal democratische partijen in Europa en terugkoppelen naar eigen land. Vertegenwoordigers discussiëren soms uitgebreid over hun politieke geschillen op deze bijeenkomsten. Er is wel een duidelijke afstand tussen de invloeden. Wie geeft het meeste geld en manschappen aan het verbond. De NAVO overlegt met ons over de te behandelen onderwerpen. We zijn er zelf bij en laten ons echt niet "pamperen". Het liefst lossen we de veiligheid op met civiele middelen, als dat niet kan, schuwen we militaire middelen niet, maar liever niet. Dat is mijn grondhouding.